

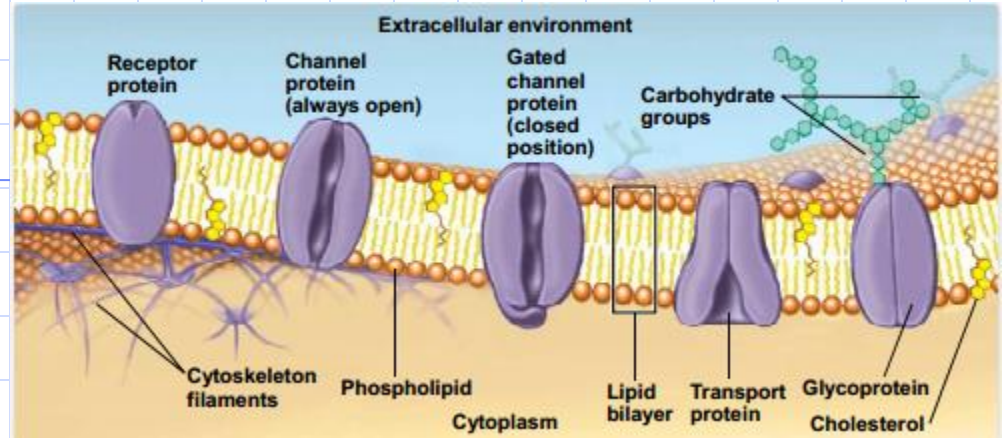

Receptory spřažené s G-proteiny
&
Transportéry neuropřenašečů
&
Neuropřenašeče

Michaela Králíková

① Receptory spřažené s G-proteiny - GPCRs

- ↳ rozdělení
- ↳ trafficking
- ↳ struktura
- ↳ oligomerizace

② Transportéry neuropřenašečů

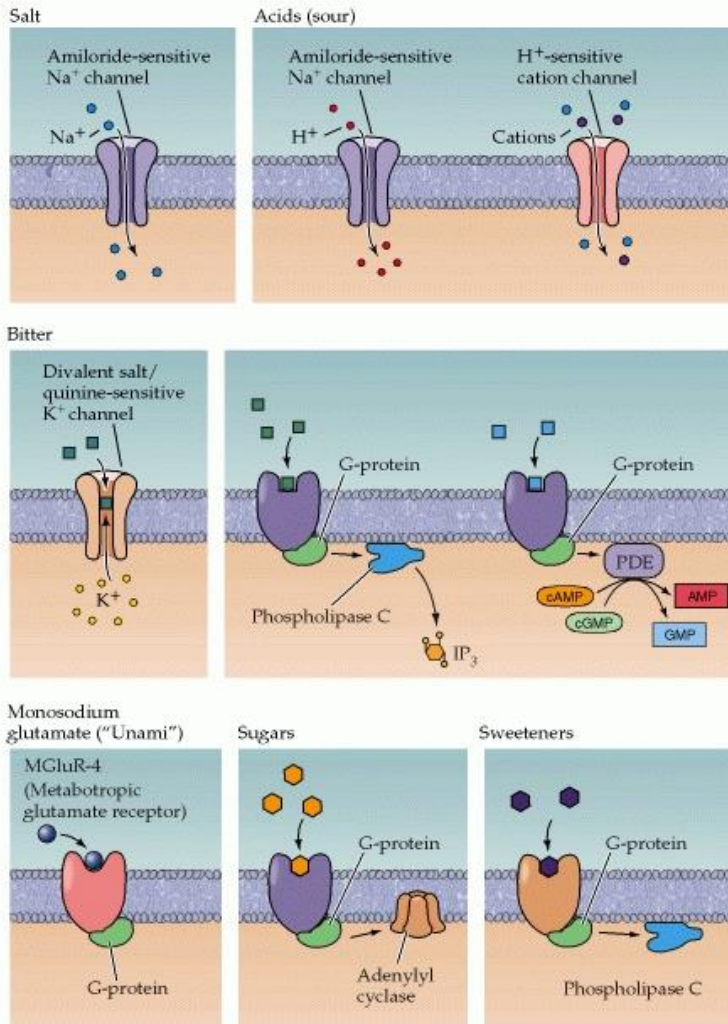
- ↳ rozdělení
- ↳ struktura

③ Neuropřenašeče

- ↳ Glutamát - mGluRs
- ↳ GABA, glycin – GABA_BR, GlyTs
- ↳ Biogenní aminy - DA Rs, 5-HT R, ...

Receptory spřažené s G-proteiny - GPCRs

↳ chuťové a čichové vjemy

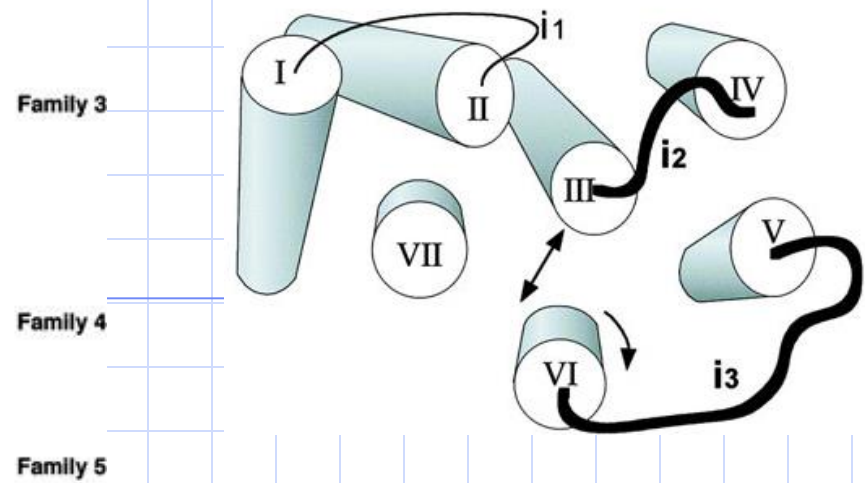
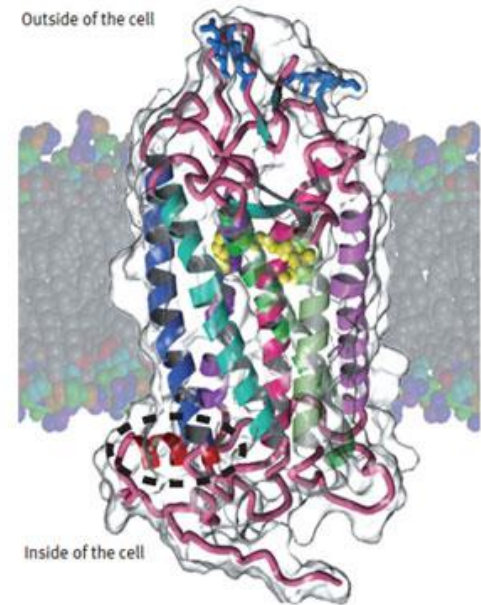
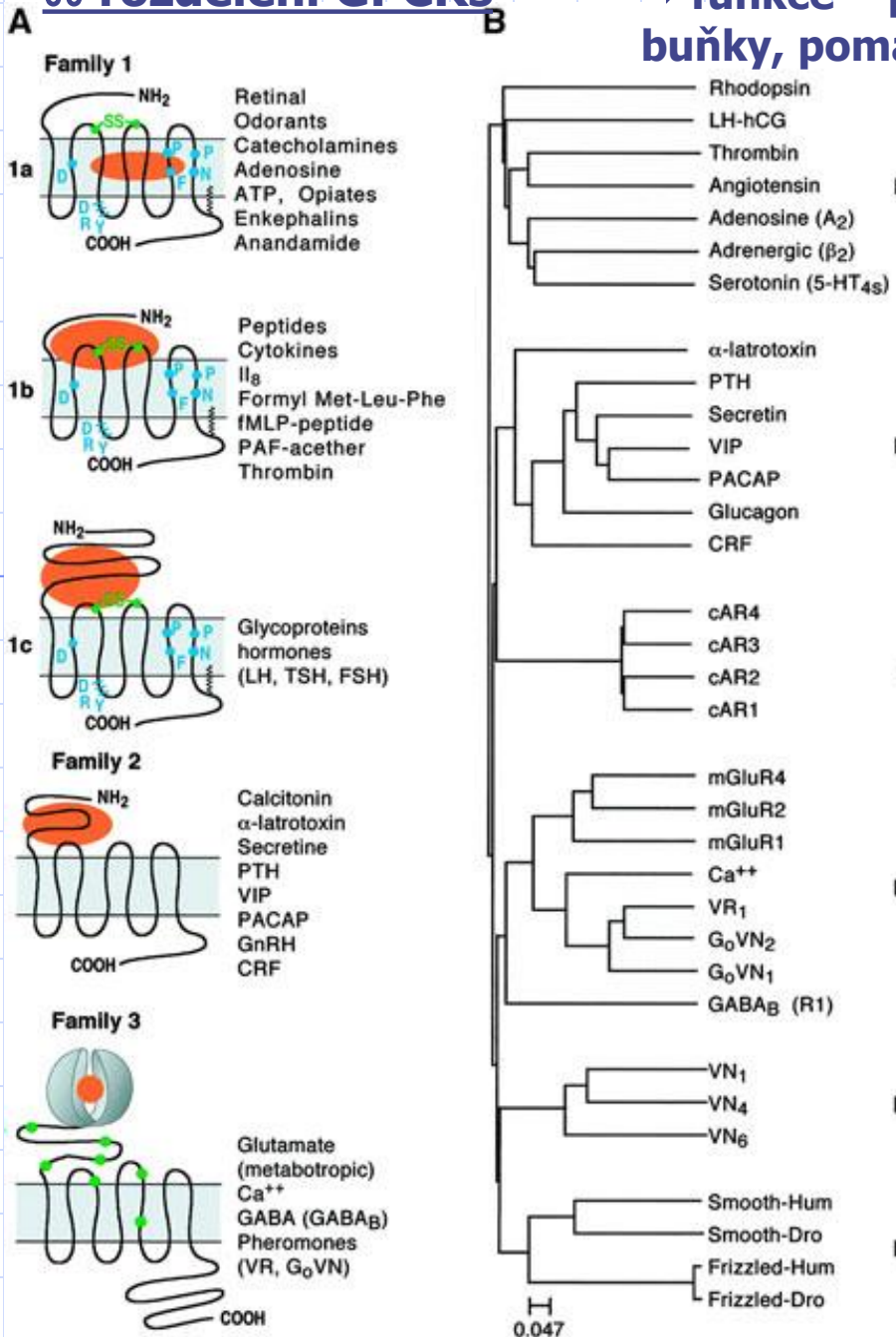
↳ T2R

↳ T1R1+T1R3

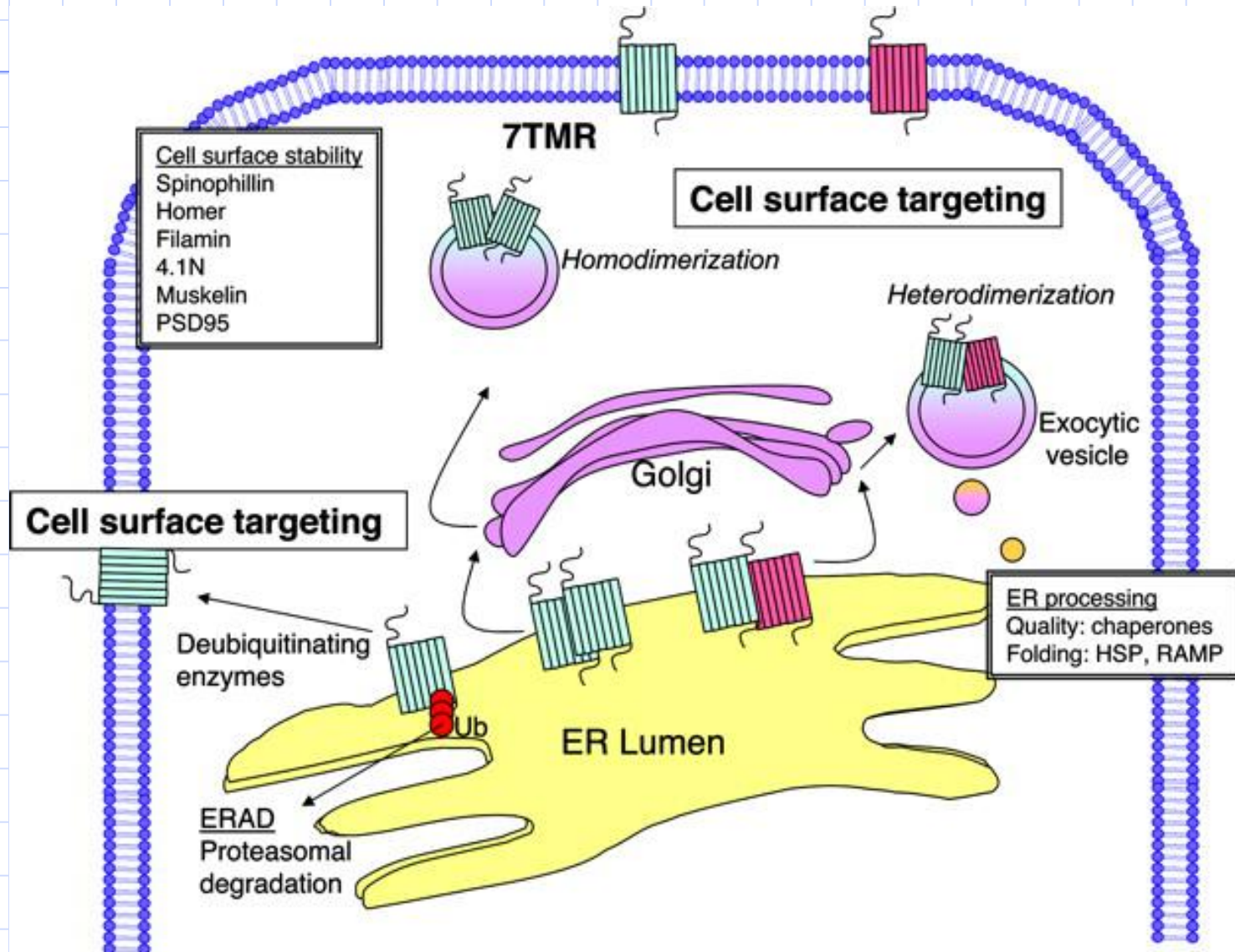
↳ T1R2+T1R3

⌘ rozdělení GPCRs

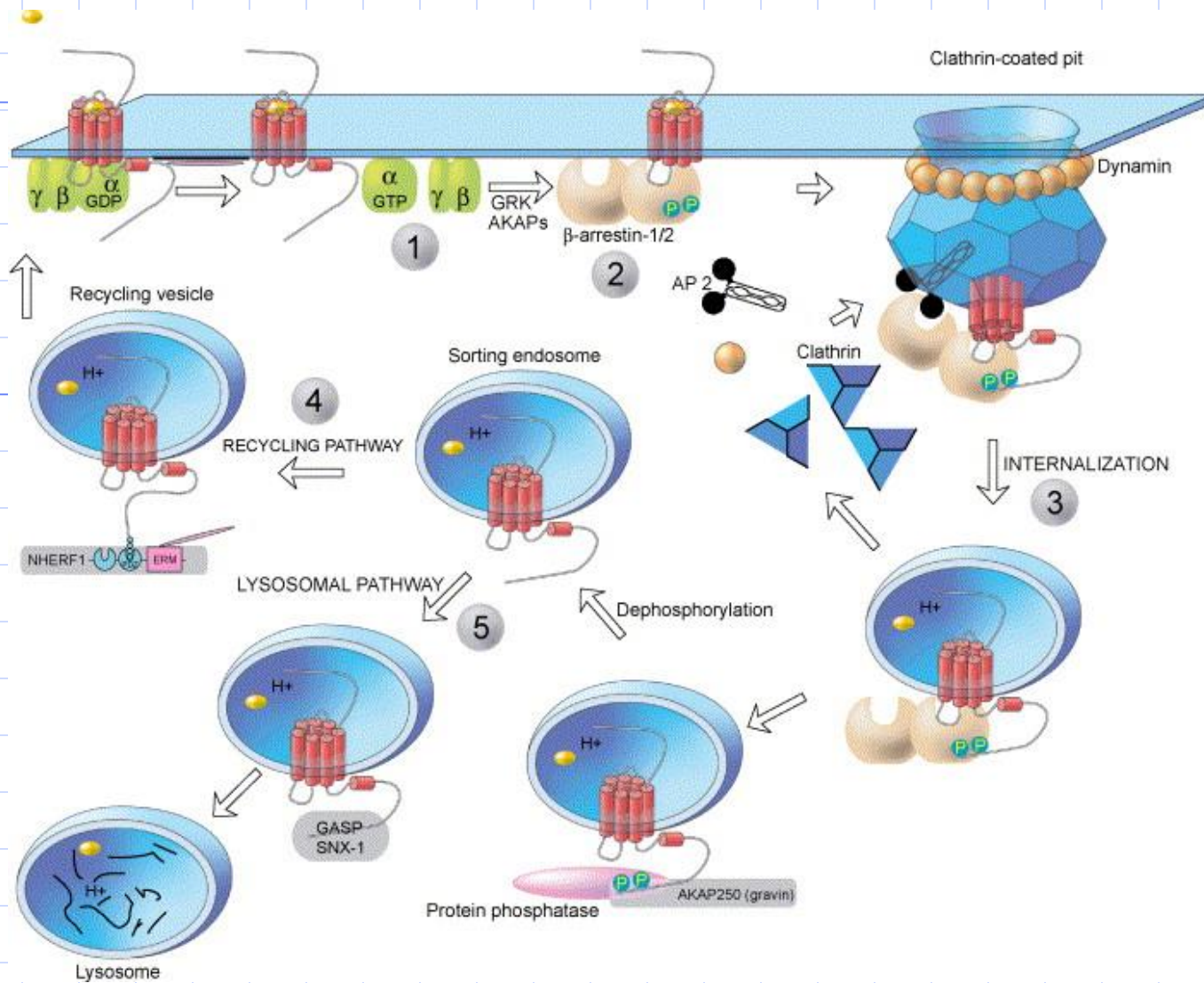
↳ funkce – přenos extracelulárního signálu dovnitř buňky, pomalá signalizace

⌘ GPCR trafficking

⌘ GPCR trafficking

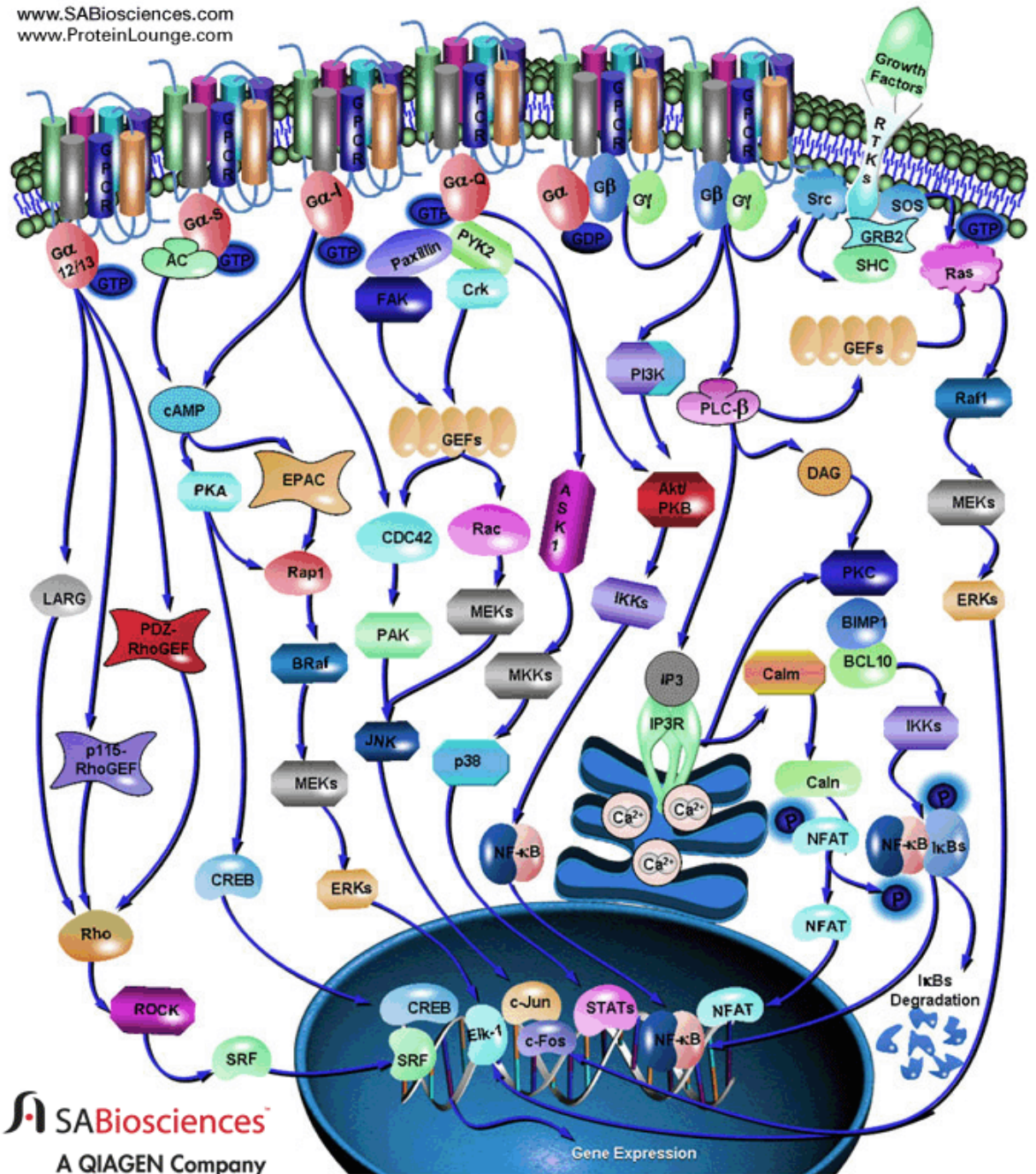
⌘ Signální cesty GPCR

→ Gs/olf

→ Gi

→ Gq

→ G_{12/13}

⌘ Signální cesty GPCR

↳ G-proteiny - heterotrimery

↳ Gs/olf

↳ Gi

↳ Gq

↳ G_{12/13}

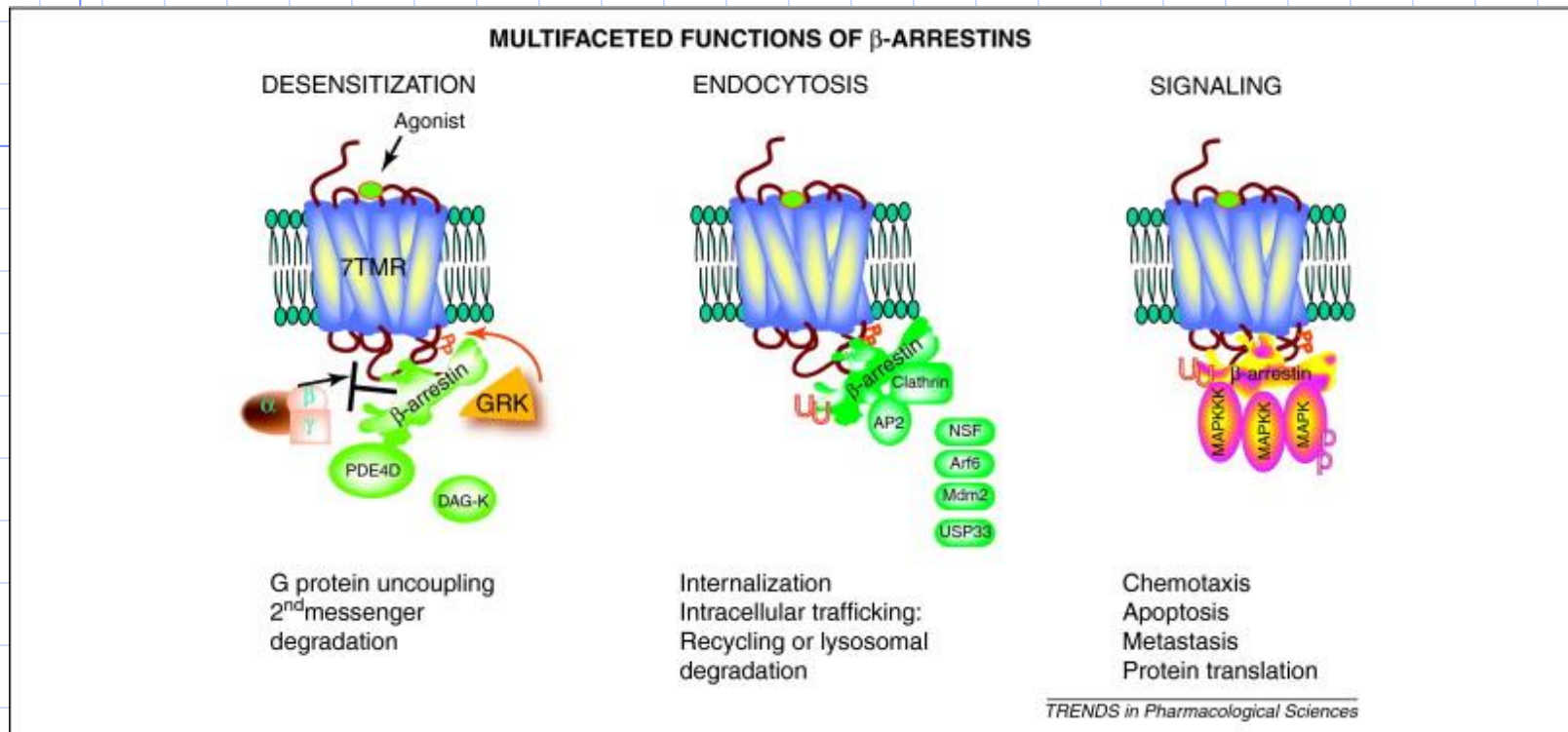
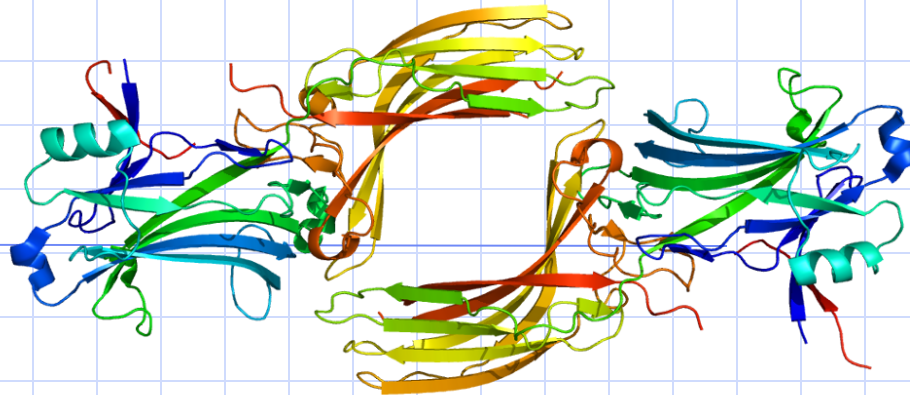
G-protein subunits	Effectors
$G\alpha_s$ $G\alpha_{olf}$	↑Adenylyl cyclase RGS-PX1 (GAP, sorting nexin) Calcium channels c-Src tyrosine kinases
$G\alpha_T$ (transducin) $G\alpha_{gust}$ (gustducin)	↑cGMP phosphodiesterase Phosphodiesterase (bitter, sweet taste)
$G\alpha_{1,2,3}$ $G\alpha_o$ $G\alpha_z$	↓Adenylyl cyclase, ↑c-Src tyrosine kinases Rap1GAP1
$G\alpha_q$, $G\alpha_{11}$, $G\alpha_{14,15,16}$	↑Phospholipase C LARG RhoGEF
$G\alpha_{12}$, $G\alpha_{13}$	p115 RhoGEF, PDZ-RhoGEF, LARG RhoGEF (Rho activation, stress-fibre formation) E-Cadherin (β-catenin release)
$G\beta\gamma$	KIR3.1–3.4 (GIRK K ⁺ channels) GRKs ↑Adenylyl cyclases (ACII, ACIV) ↑Phospholipases (PLC β1, β2, β3) PI3Kγ

↳ β-arrestin

⌘ Signální cesty GPCR

↳ β -arrestin

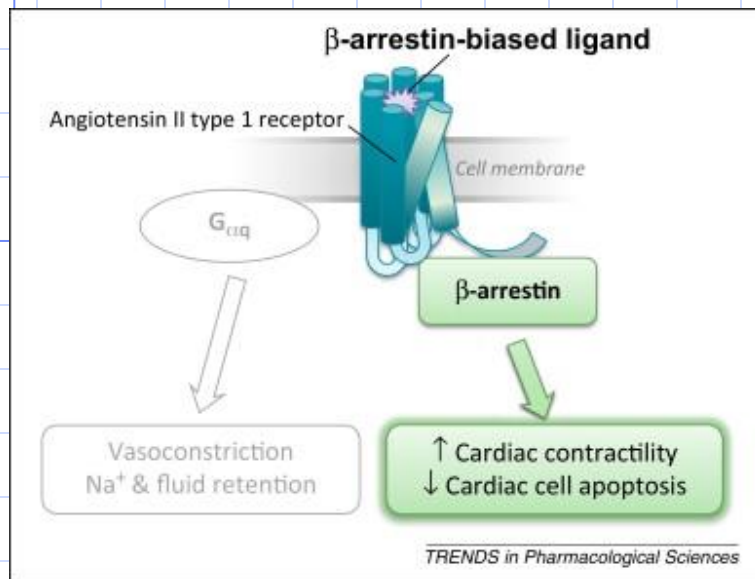
Lefkowitz RJ., TiPS (2011)

↳ biased signaling – orientovaná signalizace

⌘ Signální cesty GPCR

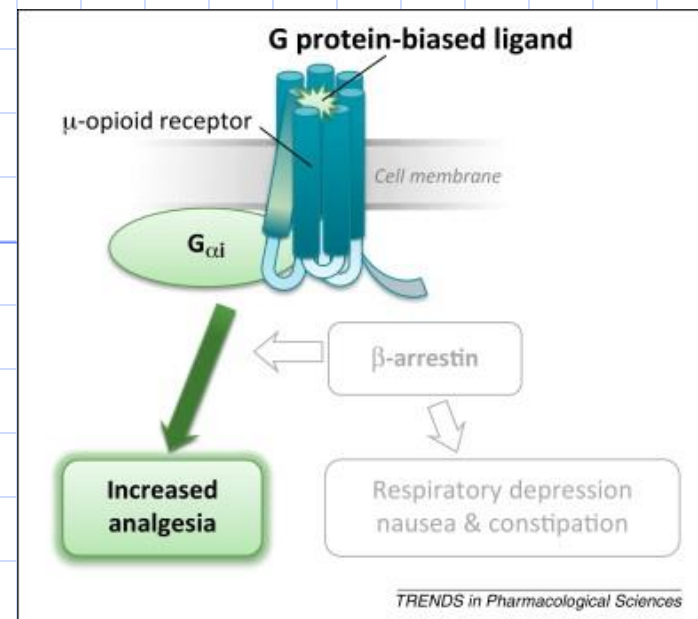
↳ ligandy, které zvýhodňují jednu signální cestu – **biased agonists**

- **AT1R ligand – TRV027**

- **léky na kardiovaskulární onemocnění**

- **MOR ligand – TRV130**

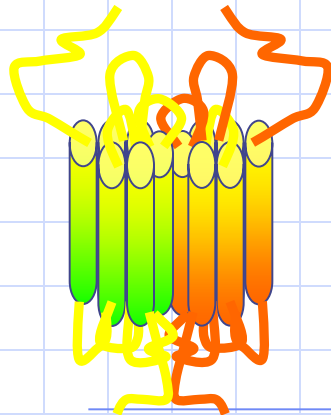

- **analgetika bez vedlejších účinků – snížení respirační a gastrointestinální dysfunkce**

⌘ oligomerizace

⇒ **Počet podjednotek**

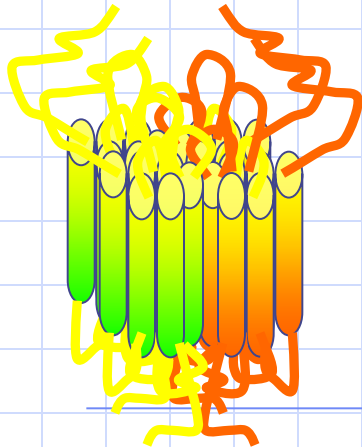
- ↳ **monomery (RhoR-funkční)**
- ↳ **dimery, tri-, tetramery- (GABAbR-dimery dimerů)**
- ↳ **oligomery (RhoR-řady oligomerů)**

⌘ oligomerizace

⇒ **Počet podjednotek**

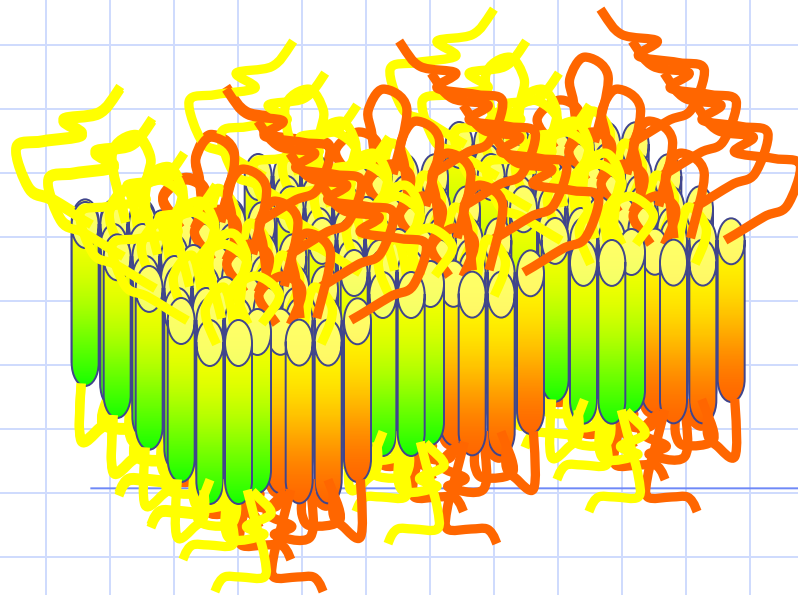
- ↳ **monomery (RhoR-funkční)**
- ↳ **dimery, tri-, tetramery- (GABA_BR-dimery dimerů)**
- ↳ **oligomery (RhoR-řady oligomerů)**

⌘ oligomerizace

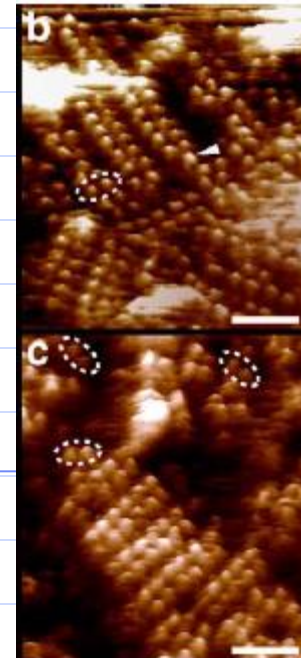
⇒ Počet podjednotek

- ↳ monomery (RhoR-funkční)
- ↳ dimery, tri-, tetramery- (GABA_BR-dimery dimerů)
- ↳ oligomery (RhoR-řady oligomerů)

AFM – membrány
tyčinek – myší sítnice

RhoR

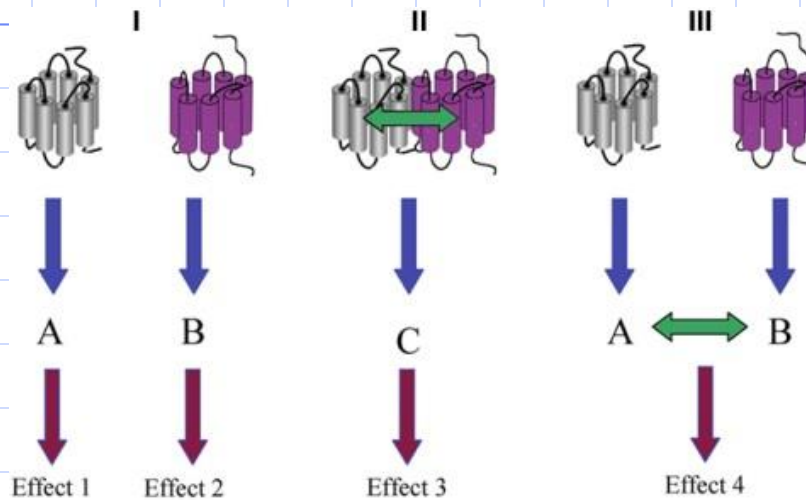

⌘ oligomerizace

⇒ **Podjednotkové složení**

↳ **Homomery (konstit. homomery- mGluRs)**

↳ **Heteromery (GABA_BR, D1/D2R, opioidní R)**

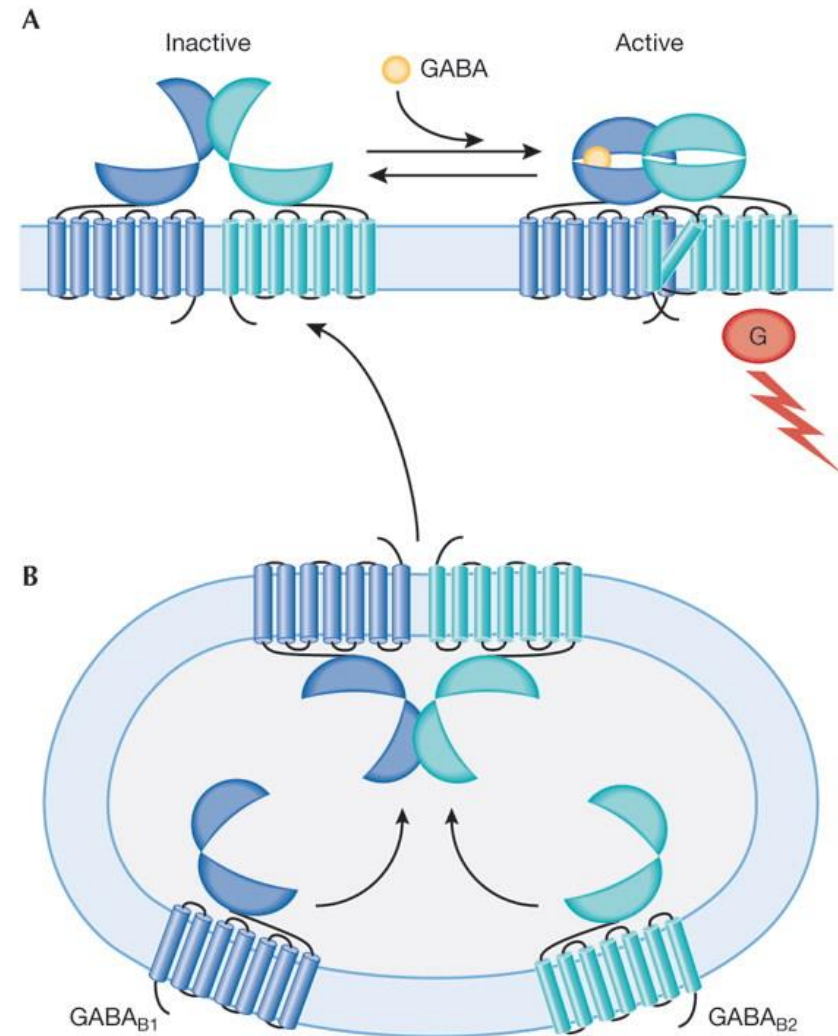

⌘ oligomerizace

⇒ **Funkce**

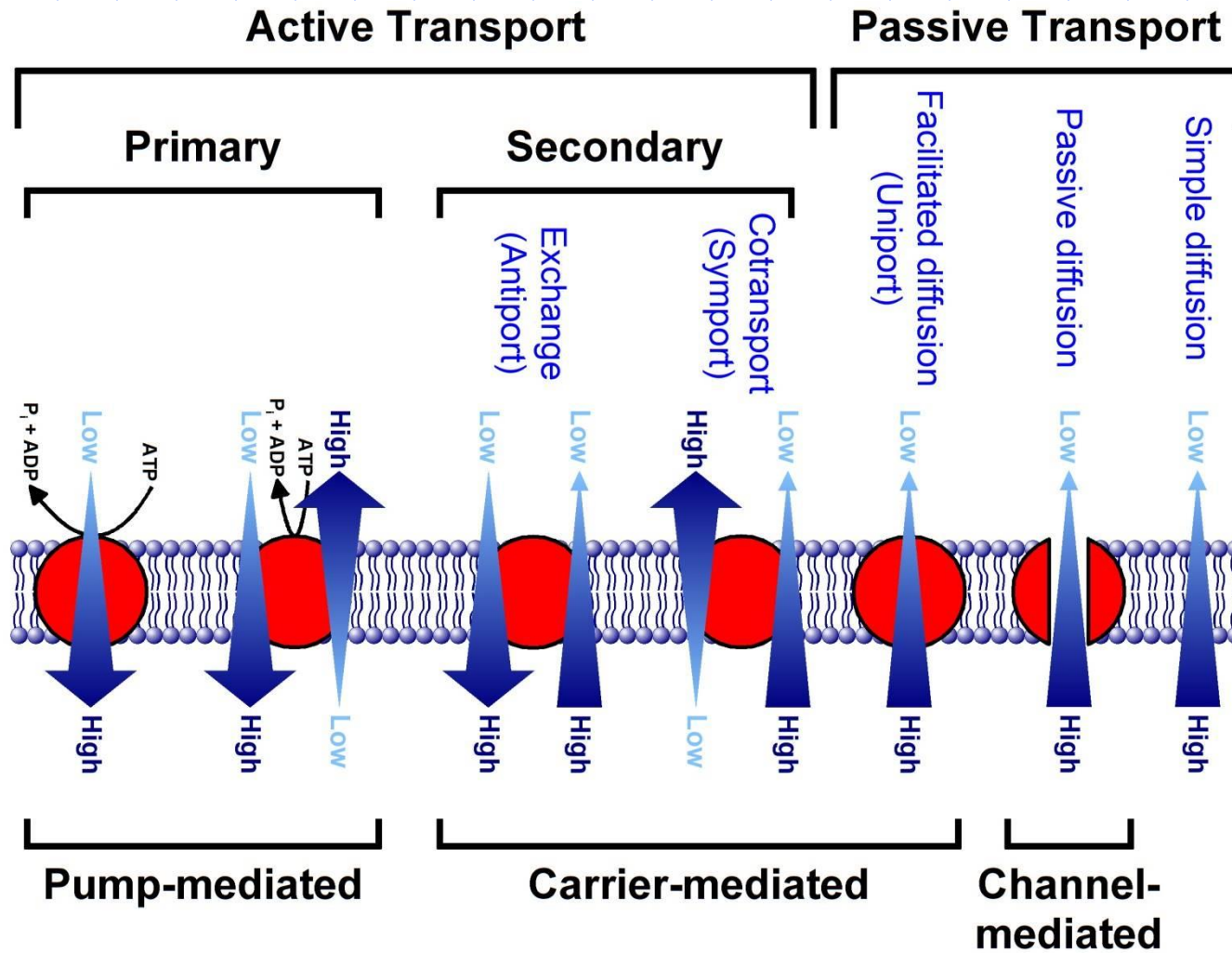
↳ **nové farmakologické vlastnosti**

↳ **trafficking, desensitizace, internalizace, efekty**

(Moeps, Fagni (2003) *EMBO Reports*)

⌘ Transportéry pro neuropřenašeče – sekundární aktivní transport (elektrochemický gradient)

⌘ Transportéry pro neuropřenašeče

⇒ v buněčné membráně

↳ **SLC1, SLC6**

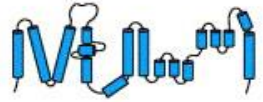
↳ **extracelulární koncentrace neuropřenašečů**

⇒ vezikulární

↳ **SLC17, SLC18, SLC32**

↳ **koncentrace neuropřenašečů v cytoplasmě, ve váčcích**

(a)

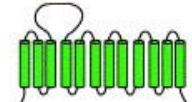

SLC1 gene family transporters

Transporters: glutamate transporters [EAAT1 (GLAST), EAAT2 (GLT-1), EAAT3 (EAAC1), EAAT4, and EAAT5]

Ion dependence: Na⁺, H⁺ (co-transport), K⁺ (countertransport)

Structure: six TMs plus C-terminus with two hairpin loops, trimers

SLC17 gene family transporters

Transporters: vGlut1-3

Ion dependence: H⁺ (antiporters)

Structure: 6-12 TMs predicted, oligomerization state unknown

(b)

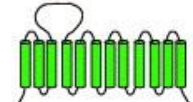

SLC6 gene family transporters

Transporters: DAT, SERT, NET, GAT1-4, GlyT1 and GlyT2

Ion dependence: Na⁺, (Cl⁻) (co-transport), SERT: K⁺ (countertransport)

Structure: 12 TMs, dimers

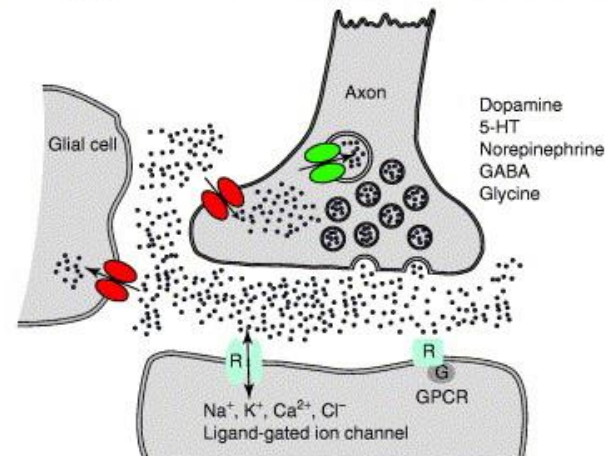
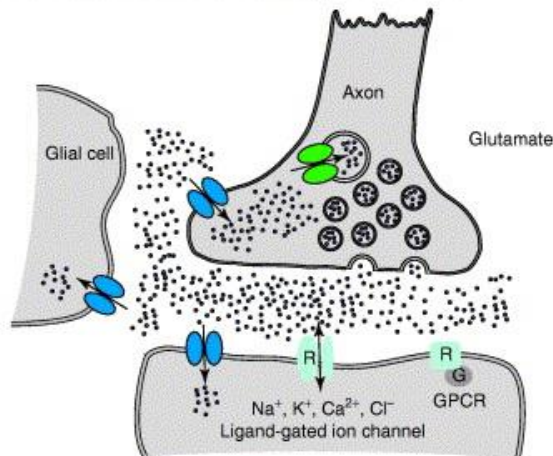

SLC18 and SLC32 gene family transporters

Transporters: VMAT1 and VMAT2, VACHT, VIAAT

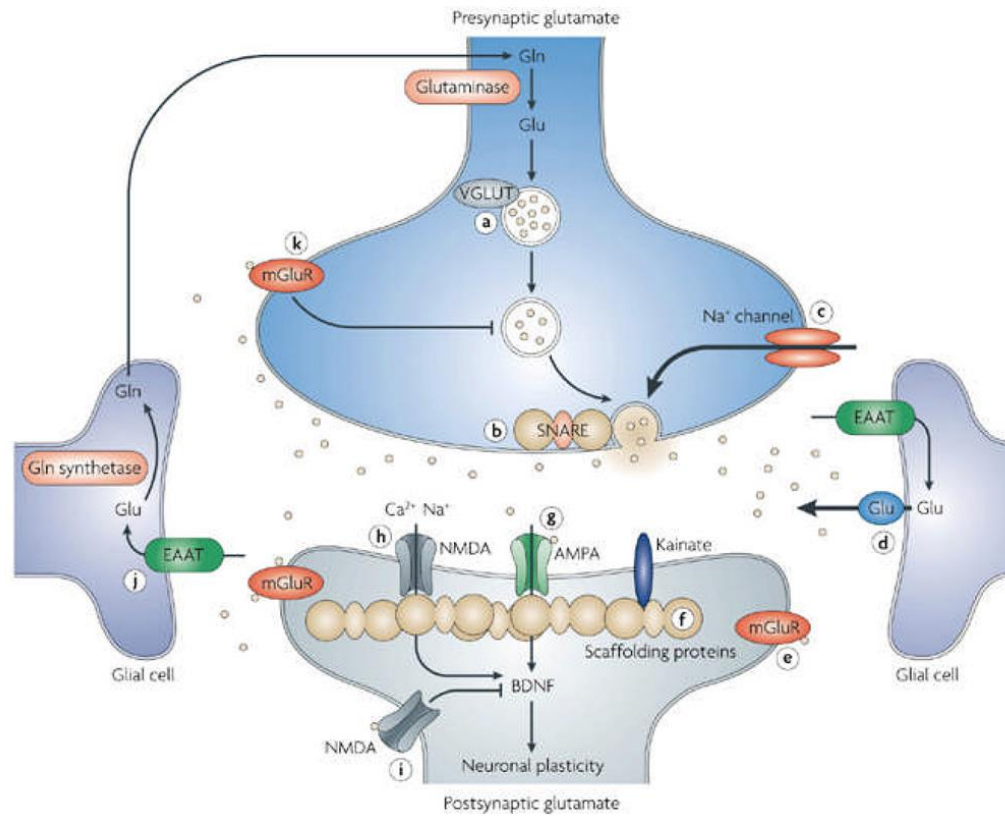
Ion dependence: H⁺ (antiporters)

Structure: 6-12 TMs predicted, oligomerization state unknown

⌘ Neuropřenašeče

⇒ Glutamát – hlavní excitační neurotransmitter

⇒ receptory

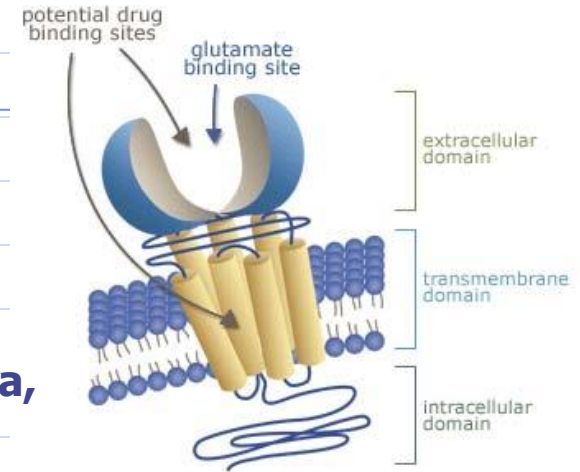
↳ **iGluR – AMPA R, NMDA R, kainátové R**

↳ **mGluRs:**

I. mGluR 1, 5 – Gq, ↑ NMDA R, ↑ neurotoxicita

II. mGluR 2,3 – Gi, ↓ aktivitu NMDA R, ↓ neurotoxicita, presynaptická inhibice

III. mGluR 4,6,7,8 – Gi, ↓ aktivitu NMDA R, ↓ neurotoxicita, presynaptická inhibice

onemocnění – změny v signalizaci mGluR I.- FXS (Fragile X syndrom) – nejčastější příčina ment. retardace u chlapců; hyperaktivita, postiž. pracovní a krátkodobá paměť, autismus; FMRP (Fragile X mental retardation Protein)-FMRP reguluje translaci mRNA

- antagonisté mGluR5 – náprava poškození páteře, kognitivní a sociální projevy FXS

- agonisté mGluR2,3 – účinné při léčbě schizofrenie

⇒ receptory

↳ iGluR – AMPA R, NMDA R, kainátové R

↳ mGluRs:

I. mGluR 1, 5 – Gq, ↑ NMDA R, ↑ neurotoxicita

II. mGluR 2,3 – Gi, ↓ aktivitu NMDA R, ↓ neurotoxicita,
presynaptická inhibice

III. mGluR 4,6,7,8 – Gi, ↓ aktivitu NMDA R, ↓ neurotoxicita,
presynaptická inhibice

onemocnění – změny v signalizaci mGluR I.- FXS (Fragile X syndrom) – nejčastější příčina ment. retardace u chlapců; hyperaktivita, postíž. pracovní a krátkodobá paměť, autismus; FMRP (Fragile X mental retardation Protein)-FMRP reguluje translaci mRNA

- antagonisté mGluR5 – náprava poškození páteře, kognitivní a sociální projevy FXS

- agonisté mGluR2,3 – účinné při léčbě schizofrenie

⇒ transportéry

↳ *buněč. membrána* - SLC1 – EAAT1-5

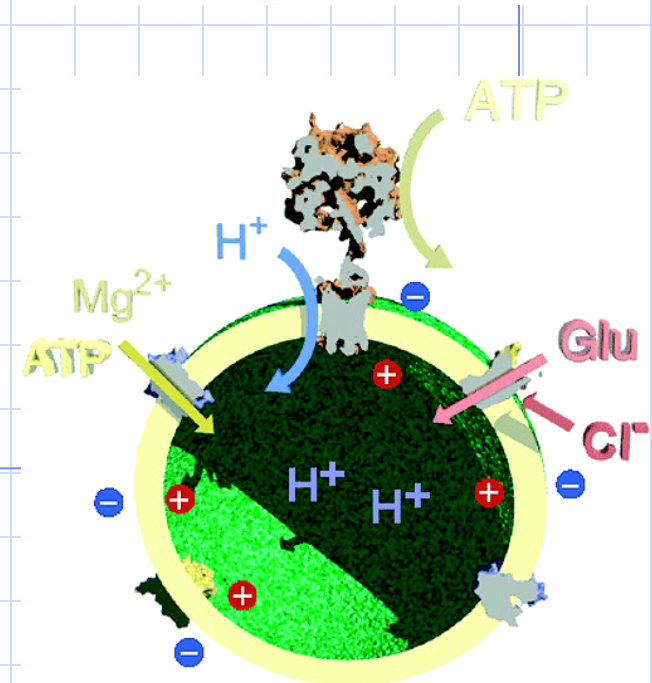
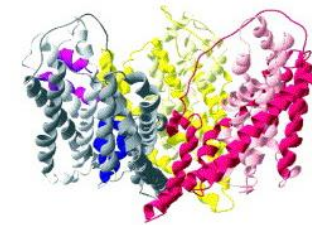
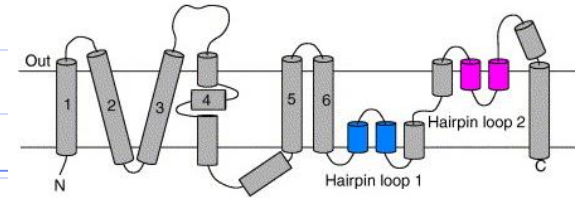
- Na⁺, H⁺ symport, K⁺ antiport
- 6TM, C-konec se 2 vlásenkami

onemocnění – ALS (amyotrofická laterální skleróza - neurodegenerativní onemocnění mozku, způsobující degeneraci a ztrátu mozkových a spinálních motoneuronů (Lou Gehrig, Stephen Hawking) – mutace v EAAT2), epilepsie, Alzheimer, schizofrenie

- EAAT2 - zvýšená aktivita, exprese – neuroprotektivní efekt

↳ *vezikulární* – SLC17 - vGluT1-3

- H⁺ antiport, závislost na Cl⁻, 6-12TM
- inhibitory vGluT – méně uvolněného Glu - kontrola epilepsie

⇒ GABA a glycin

- ↳ hlavní inhibiční mediátory CNS
- ↳ Gly – ko-agonista NMDA R

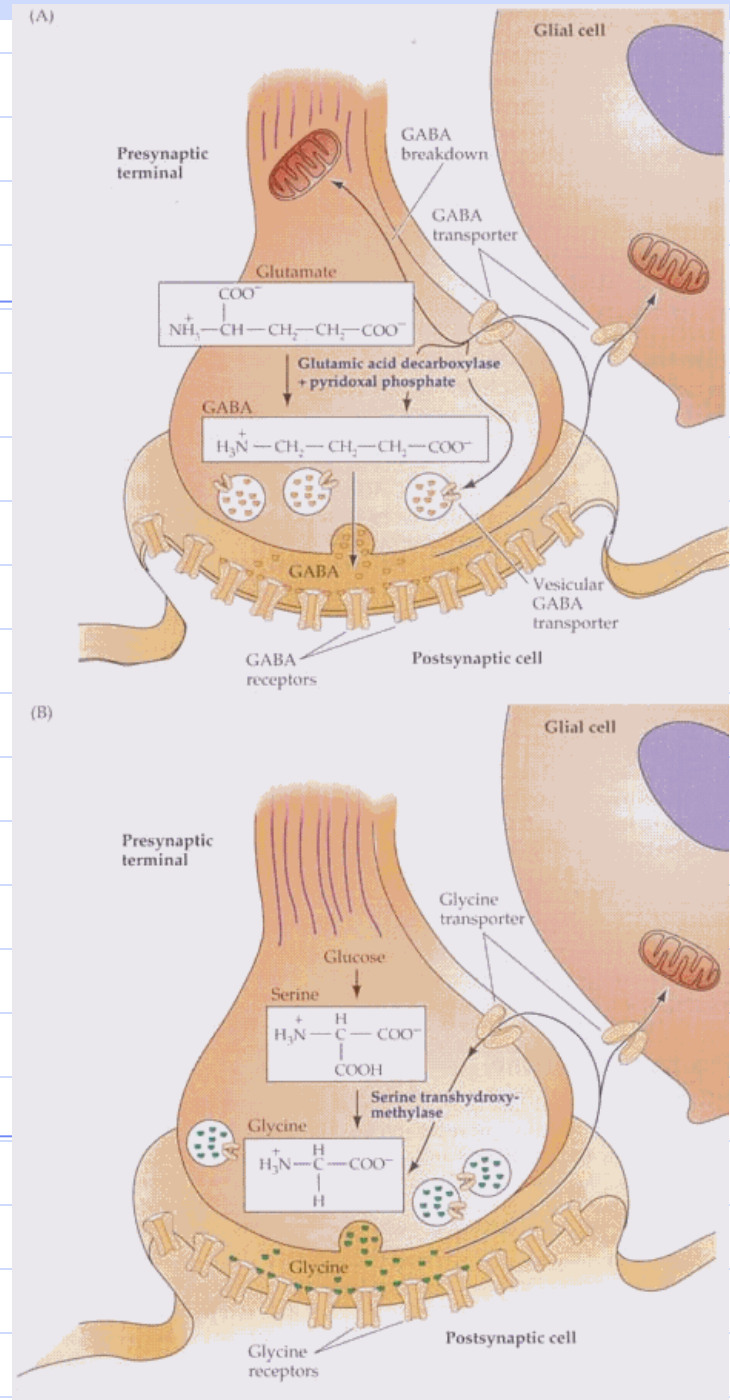
↳ paměť, učení, bolest, epilepsie, schizofrenie, hyperekplexie (přehnaný startl reflex, svalové napětí, ztuhlost)

⇒ receptory

- ↳ iontové kanály - GABA_ARs, GlyRs – rychlý synaptický přenos
- ↳ metabotropní – GABA_BRs – pomalá regulace synaptického přenosu

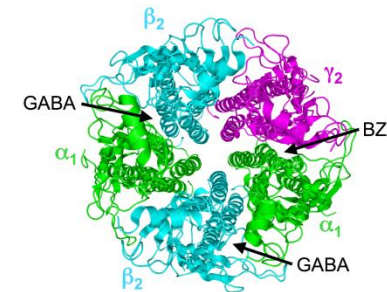
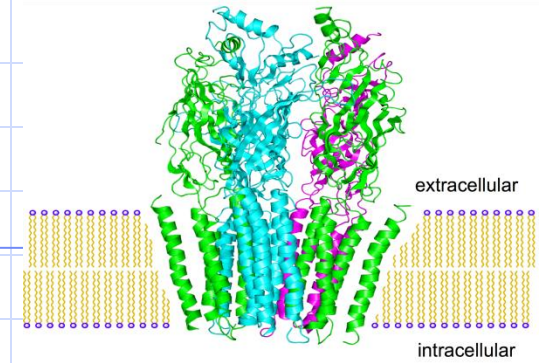
⇒ transportéry

- ↳ buněčná membrána – GAT1-4, GlyT1-2
- ↳ vezikulární – VIAAT

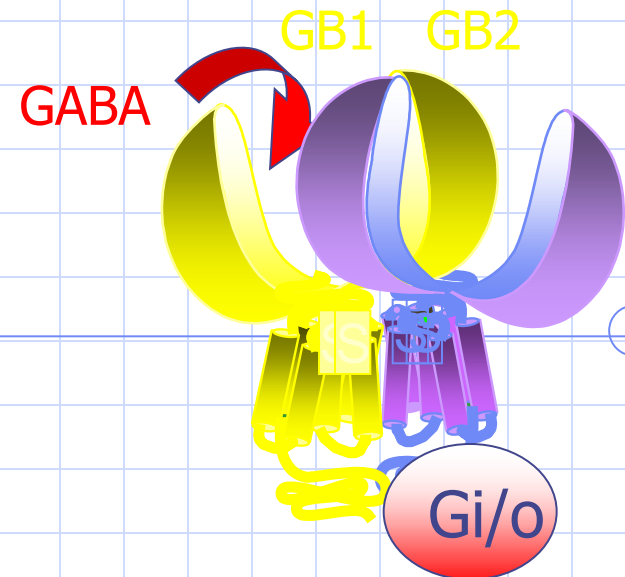

⇒ receptory

- ↳ GABA_ARs, GlyRs – iontové kanály, Cl⁻
  - hyperpolarizace (prenatální depolarizace), snížení vstupního odporu membrány (shunting)
  - agonisté GABA_AR, GlyR – barbituráty
  - GABA_AR - benzodiazepiny, alkohol – sedativa, anestetika, anxiolytika
  - antagonisté GABA_AR – bikukulin (pro-epileptický), gabazin, thujon (absint)
  - GlyR – mutace - hyperekplexie

- ↳ GABA_BRs - GPCRs – Gi/o
  - presynaptické – inhibice Ca²⁺ kanálů – snížení uvolňování mediátorů
  - postsynaptické – ↑ aktivity K⁺ kanálů – hyperpolarizace
  - agonisté - Baclofen
  - antagonisté – Phaclofen, Saclofen

⇒ GABA_B receptor - KCTDs

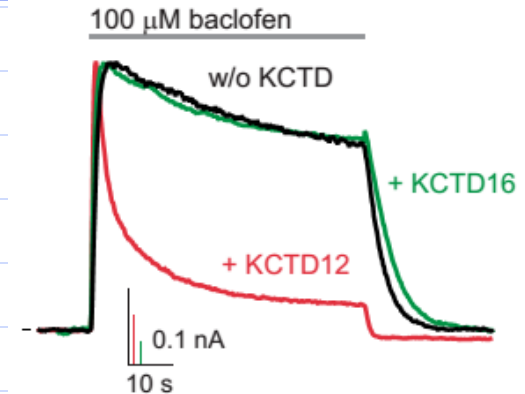
→ KCTD proteins (K-channel tetramerization domain-containing proteins)-
KCTD 8,12, 16

- regulují funkci GABA_B receptoru –
zrychlují nástup GBR aktivované
odpovědi K⁺-kanálů

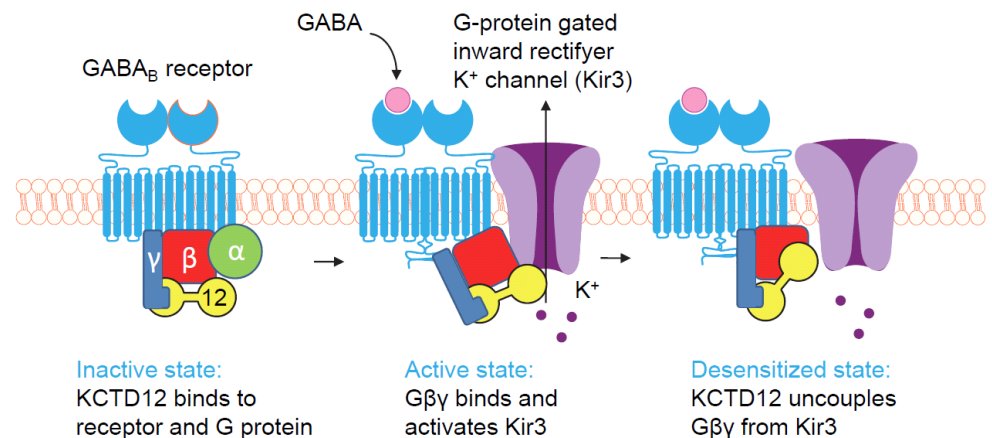
- KCTD 12 – rychlá desenzitizace K⁺
proudu

- konstitutivně váží: C-konec
GB2 podjednotky, Gβγ
podjednotky

- KCTD12 dynamicky váží:
volné Gβγ podjednotky –
kompetice s vazbou na K⁺
kanály

(Turecek R (2014) Neuron)

⇒ transportéry

↳ buněč. membrána – SLC6

- Na⁺, Cl⁻ symport; 12TM, dimery

↳ GAT1-4 - GABA

- neurony, glie

- GAT1 – změna v množství při schizofrenii,
antiepileptikum – tiagabin (inhibitor)

- GAT3 – antikonvulziva

↳ GlyT1, GlyT2 - glycin

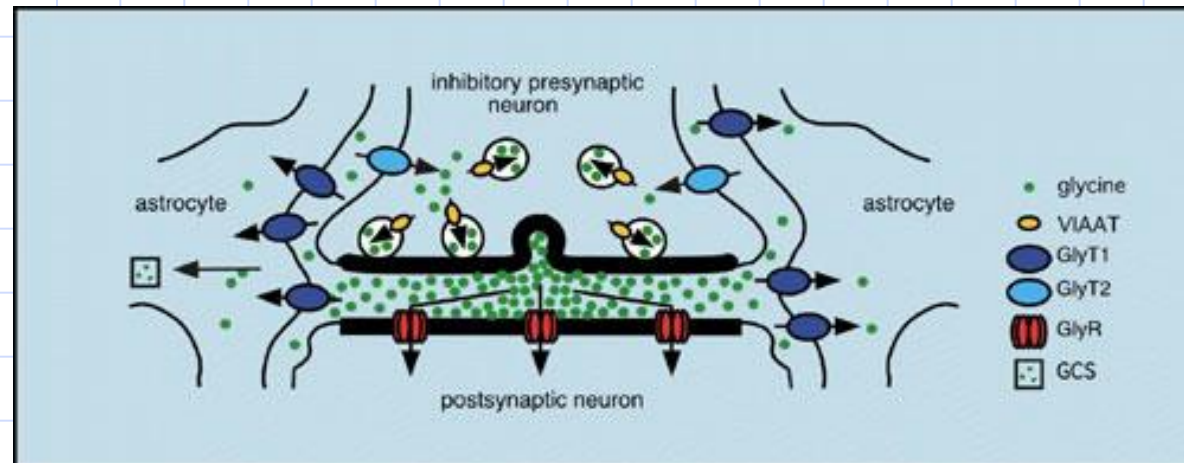
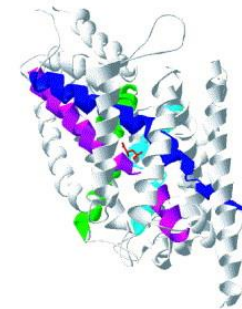
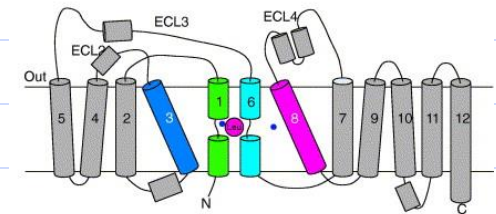
-GlyT1-1Gly/1Cl/2Na – astrocyty, odstranění Gly

- inhibitory – schizofrenie

-GlyT2-1Gly/1Cl/3Na – presynaptická zakončení, doplnění Gly ve váčcích

- GlyT2 mutace -
hyperekplexie

↳ vezikulární – VIAAT

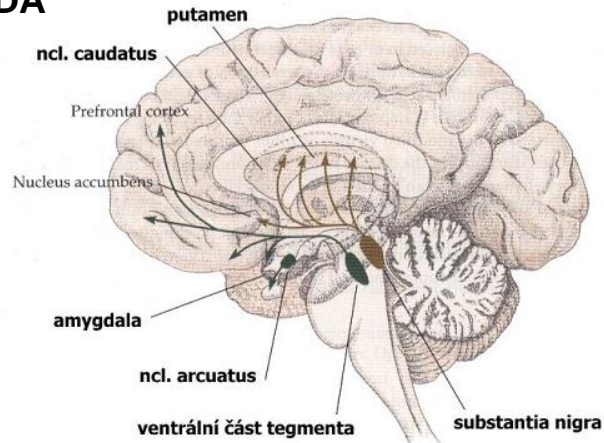
⇒ Biogenní aminy

↳ katecholaminy: *norepinefrin (noradrenalin)*, *epinefrin (adrenalin)*, *dopamin*

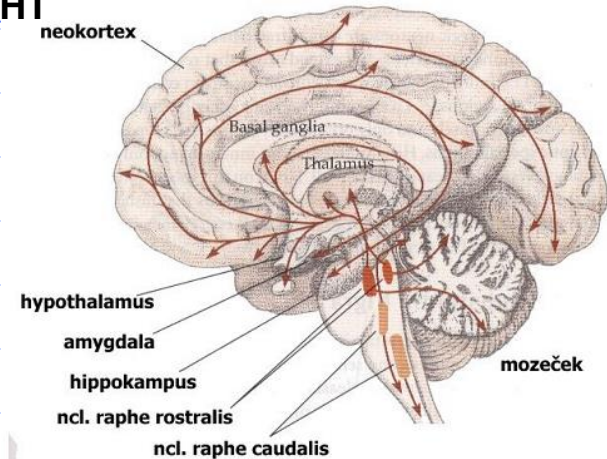
↳ *serotonin*

↳ *histamin*

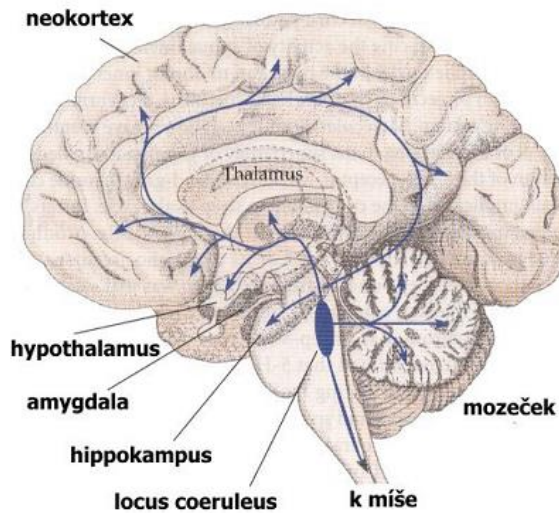
DA

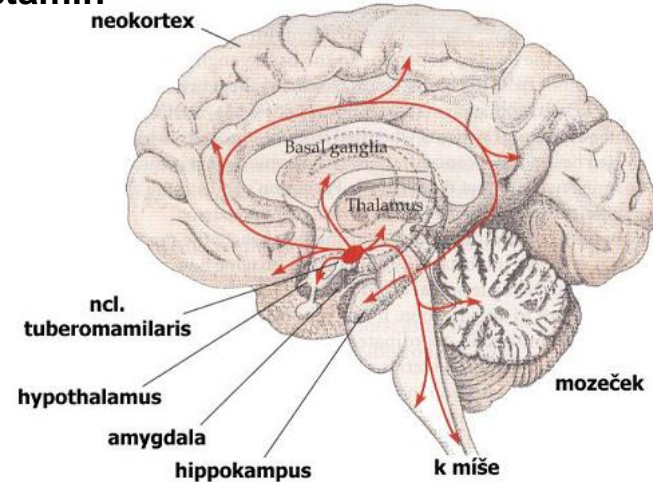
5-HT

NA

Histamin

⇒ katecholaminy

↳ norepinefrin (noradrenalin), epinefrin (adrenalin)

- sympatický NS - stresové reakce – srdeční frekvence, uvolnění glukosy, prokrvení svalů

- CNS – mozkový kmen (locus coeruleus) – pozornost, odměny

⇒ receptory

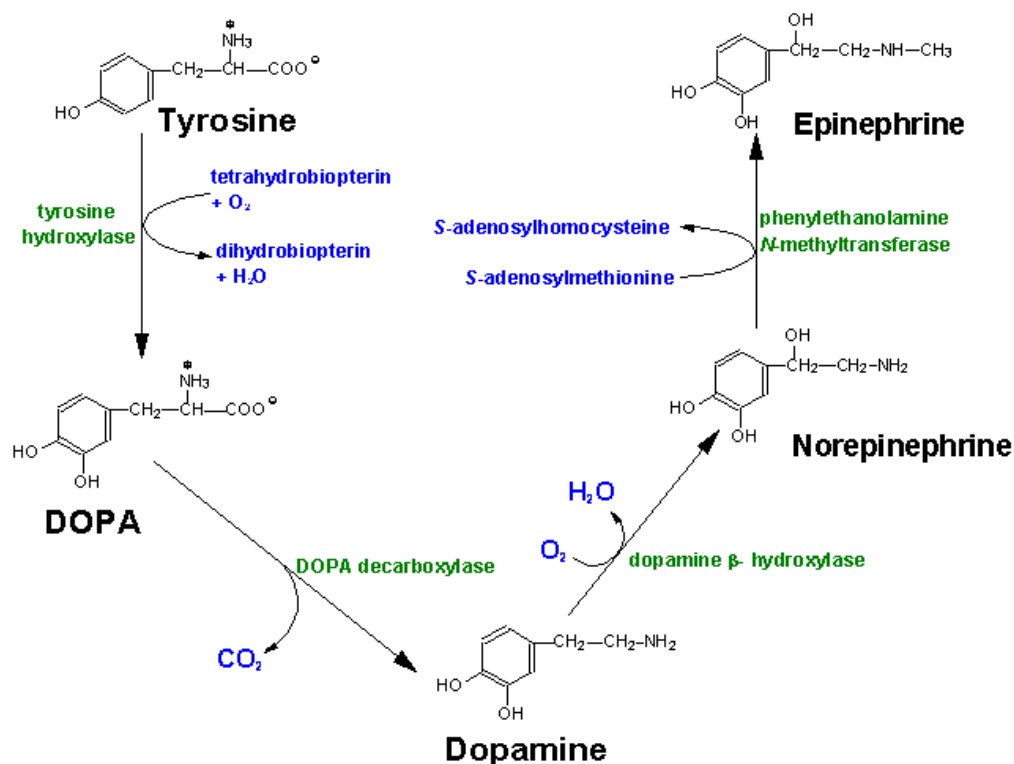
- adrenergní R: GPCRs
- $\alpha 1$ -Gq, $\downarrow$ K^+ kanály
- $\alpha 2$ – Gi, $\downarrow$ AC, $\uparrow$ K^+ kanály
- $\beta 1, \beta 2$ – Gs, $\uparrow$ AC

⇒ transportéry

- NET – SLC6 – NE, Epi, DA
- substrát - amfetamin
- inhibitor - kokain
- VMAT (vesicular monoamine transporter)
- inhibitory - antidepressiva

⇒ degradace

- COMT (catechol-O-methyl transferase), MAO (monoamine oxidase)

⇒ katecholaminy

↳ norepinefrin (noradrenalin), epinefrin (adrenalin)

- sympatický NS - stresové reakce – srdeční frekvence, uvolnění glukosy, prokrvení svalů

- CNS – mozkový kmen (locus coeruleus) – pozornost, odměny

⇒ receptory

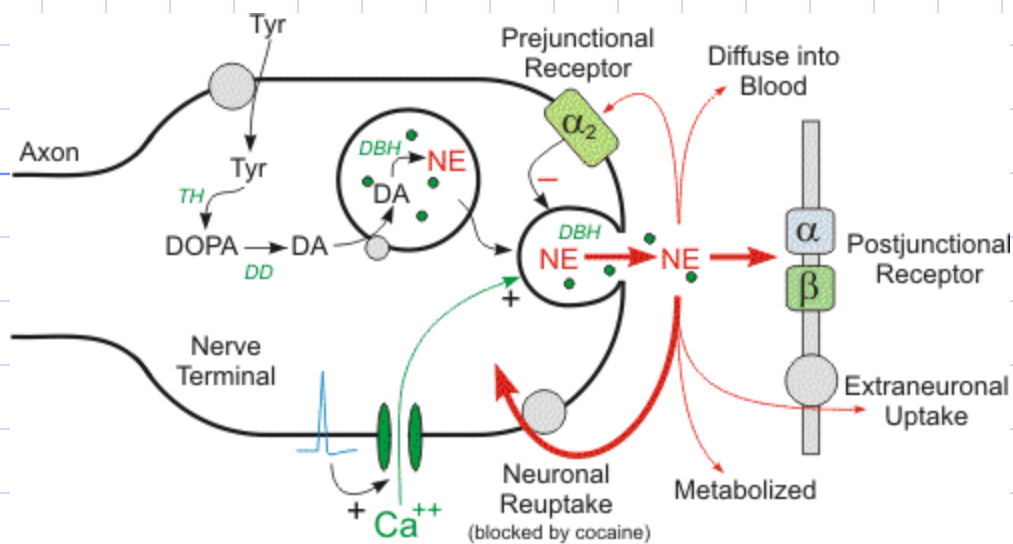
- adrenergní R: GPCRs
- α_1 -Gq, $\downarrow$ K^+ kanály
- α_2 – Gi, $\downarrow$ AC, $\uparrow$ K^+ kanály
- β_1, β_2 – Gs, $\uparrow$ AC

⇒ transportéry

- NET – SLC6 – NE, Epi, DA
- substrát - amfetamin
- inhibitor - kokain
- VMAT (vesicular monoamine transporter)
- inhibitory - antidepressiva

⇒ degradace

- COMT (catechol-O-methyl transferase), MAO (monoamine oxidase)

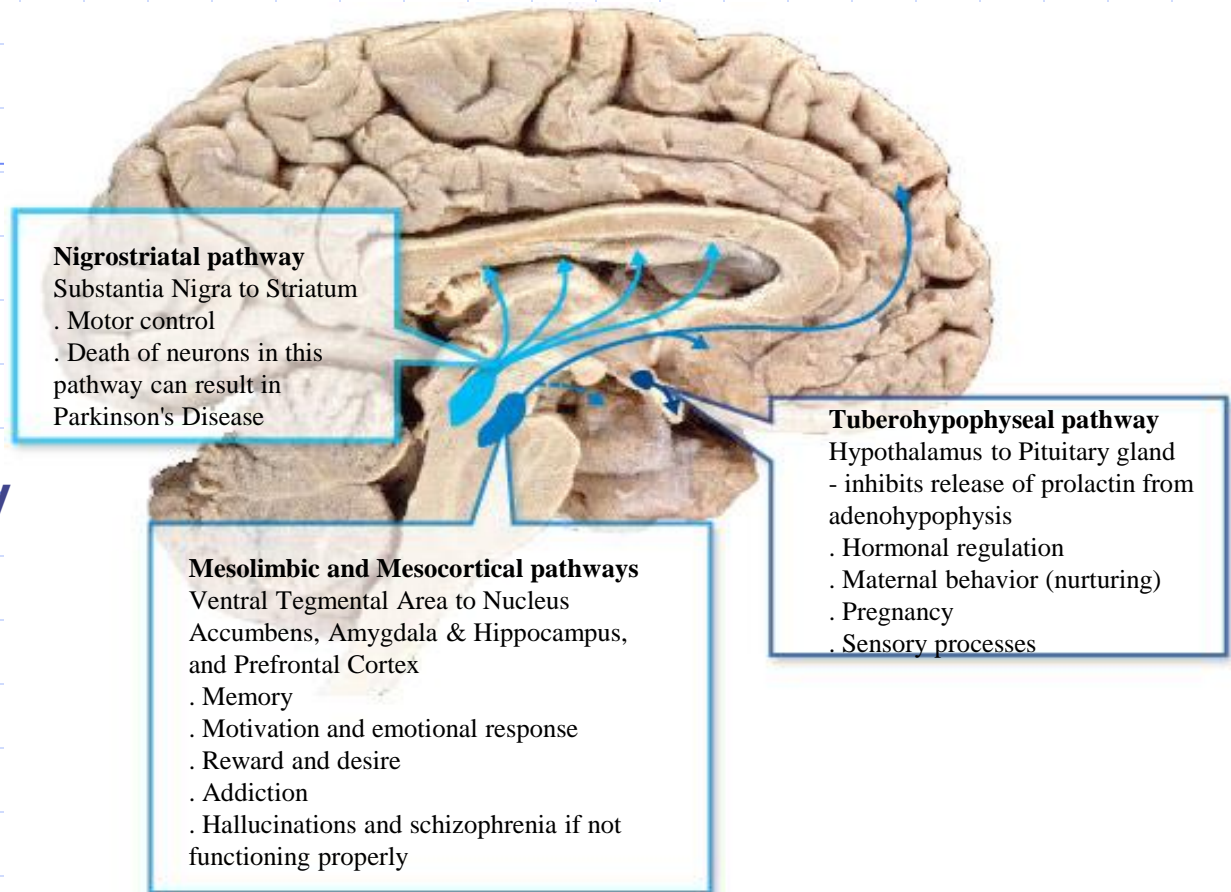
Tyr = tyrosine; TH = tyrosine hydroxylase; DD = DOPA decarboxylase; DA = dopamine; DBH = dopamine β -hydroxylase; NE = norepinephrine

⇒ katecholaminy

↳ dopamin (DA)

- motorická aktivita,
paměť, motivace, emoce,
odměny a návyky

- změny v DA systému -
Parkinsonova choroba,
schizofrenie, strach,
halucinace, návykové látky

⇒ degradace

- **COMT (catechol-O-methyl transferase), MAO (monoamine oxidase)**

⇒ katecholaminy

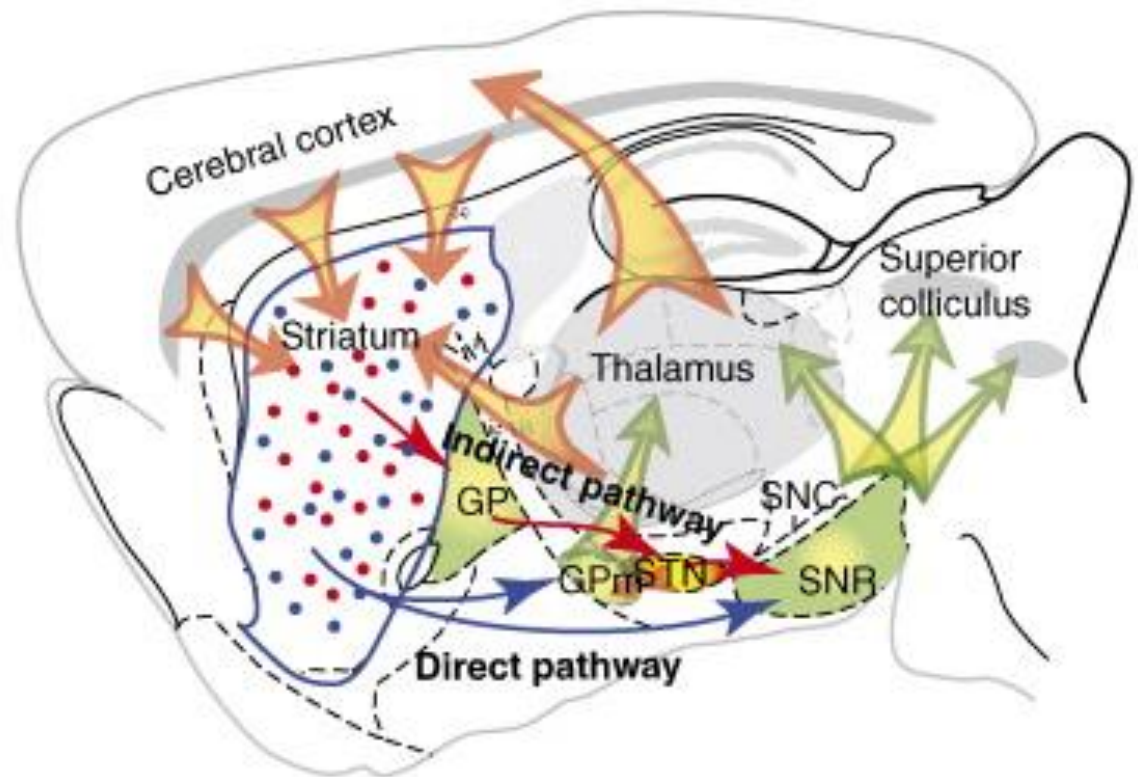
↳ dopamin (DA)

- motorická aktivita,
paměť, motivace, emoce,
odměny a návyky

- změny v DA systému -

Parkinsonova choroba,
schizofrenie, strach,
halucinace, návykové látky

striato-nigrální cesta

Surmeier J. TINS (2007)

⇒ degradace

- COMT (catechol-O-methyl transferase), MAO (monoamine oxidase)

⇒ DA receptor - GPCRs

↳ skupina *D1R*: *D1R*, *D5R*

↳ skupina *D2R*: *D2R*, *D3R*, *D4R*

- dimery/oligomery

⇒ transportéry

- DAT – SLC6

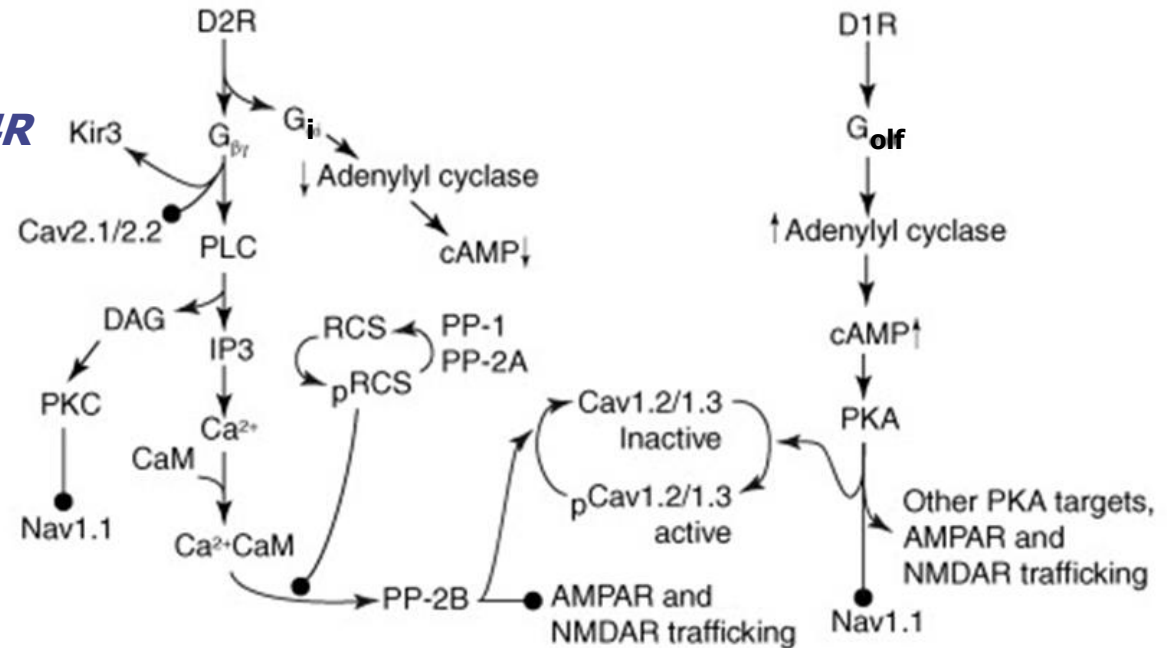
- Na⁺, Cl⁻ symport

- kokain - inhibitor

- amfetamin – substrát, obrácení směru transportu

- VMAT – SLC18,32

D1 and D2 receptor signaling cascades

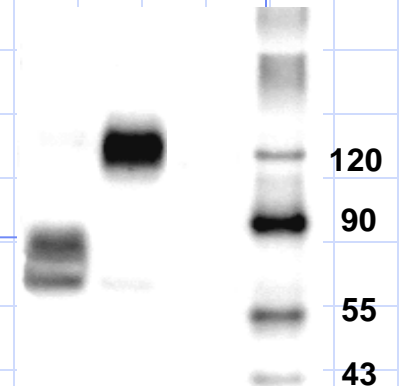
- schizophrenia model -
D2R overexpression mice
 (Kellendonk C, Simpson E, Neuron 2006)

WB – D2R

dimer

monomer

⇒ katecholaminy

↳ serotonin (5-HT)

- 90% gastrointestinální trakt, krevní destičky, CNS – serotonergní buňky – *nuclei raphes*

- nálada, chuť, spánek, učení, paměť

nedostatek – poruchy spánku, deprese, schizofrenie

inhibitory transportérů – kokain, tricyklická antidepresiva

receptory – GPCRs, 5-HT₃ – iontový kanál

agonisté – LSD, psilocin (psilocybin -lysohlávky)

5-HT_{2A}-mGluR2 – aktivace mGluR2 – inhibuje halucinogenní účinek LSD, psilocybinu - schizofrenie – González-Maeso J. (2008) Nature

↳ Histamin

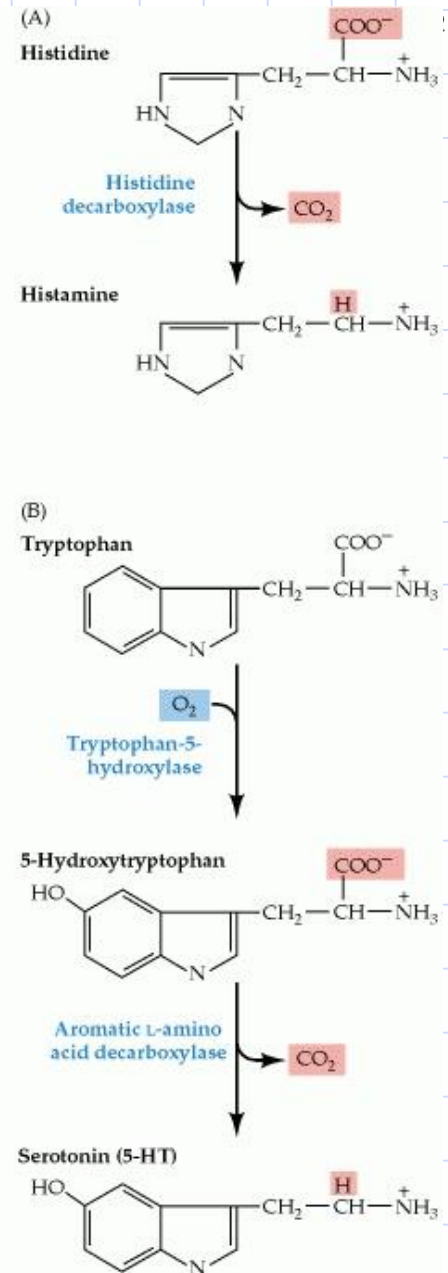
- lokální imunitní reakce (vasodilatace, chemotaxe), CNS (hypothalamus) — regulace spánku, nálada, tělesná teplota, vnímání bolesti (histaminové neurony neaktivní během spánku)

receptory – GPCRs, H₁-H₄ R (H₁,H₃R – CNS)

antihistaminika – antagonisté H₁ R (G_q)- ospalost

antagonisté H₂ R (G_s) – ztráta libida, impotence

- ve fermentovaných potravinách, nápojích (sake, víno)

⇒ endokanabinoidy

- endokanabinoidní systém – příjemné účinky cannabinoidů, opioidů, nikotinu, alkoholu – zvyšují DA signalizaci – uvolnění endokanabinoidů ve VTA

endokanabinoidy – anandamid, 2-arachidonoylglycerol

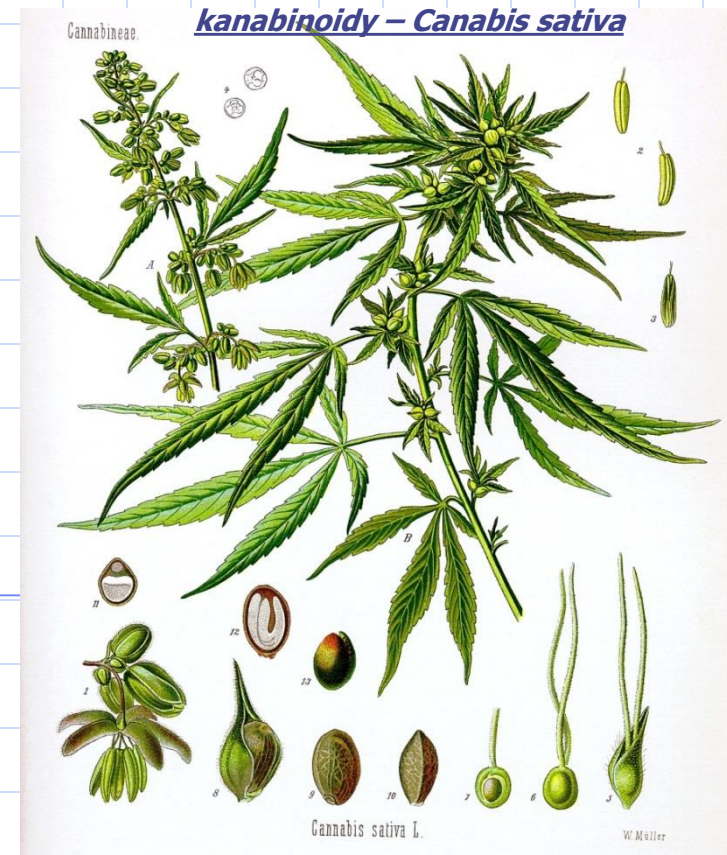
⇒ CB receptory - GPCRs

↳ CB1 – CNS – presyn. uvolňování neurotransmiterů - tetrahydrokannabinol (THC)

↳ CB2 – imunit. systém, mozkový kmen, kůra, mozeček

- VTA, NAcc, amygdala, frontální, limbický kortex

- cannabidiol (CBD) a Δ^9 -tetrahydrocannabinol (THC), jen THC psychoaktivní

⇒ peptidové mediátory

- propeptidy – štěpením v nervovém zakončení vznikají aktivní peptidy

- vasopresin (CYFQNCPRG-NH₂),
oxytocin (CYIQNCPLG-NH₂) – retence
vody v ledvinách, vasokonstrikce,
tvorba paměti, agrese; porod, kojení,
sociální chování, důvěra

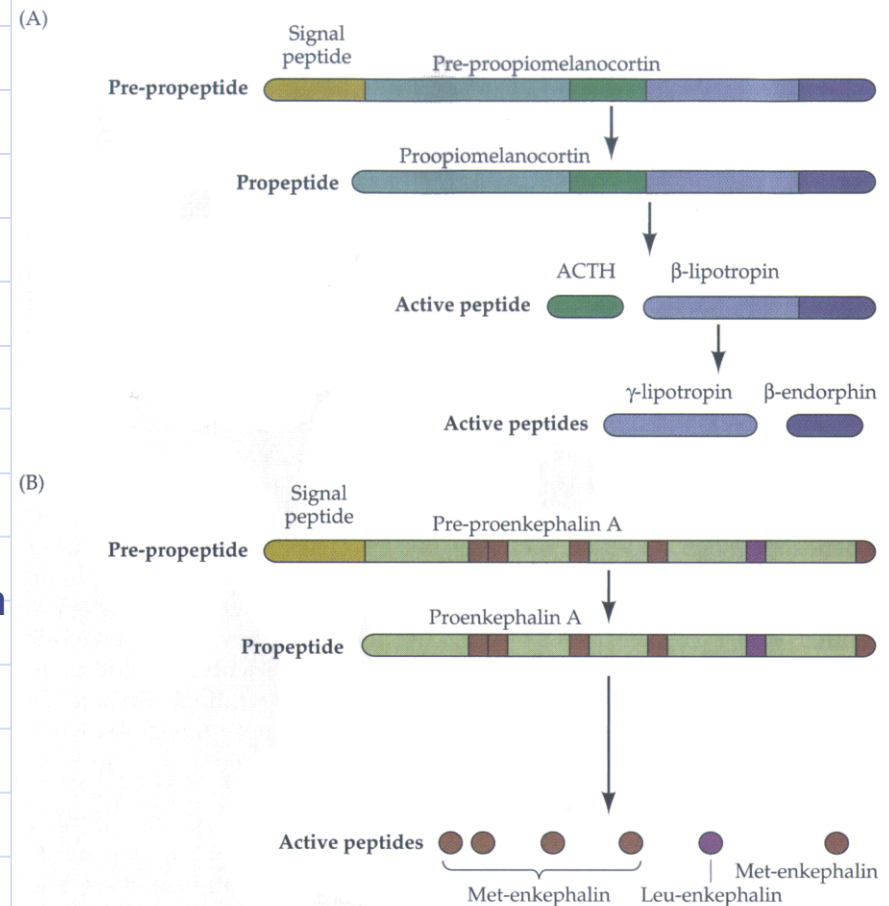
- analogy oxytocinu – indukce porodu
- receptory GPCRs

- opioidy – endorfin, enkefalin,
dynorfin – vnímání bolesti, závislost na
návyk. látkách (kokain), stres, deprese

- receptory GPCRs – KOR, MOR, DOR

- Substance P – NK1R – vnímání
bolesti, emoce, zvracení - striatum,
SN, prodloužená mícha, mícha

- v SN ↑ uvolňování DA, ↑ uvolňování AcCh, Histaminu, GABA

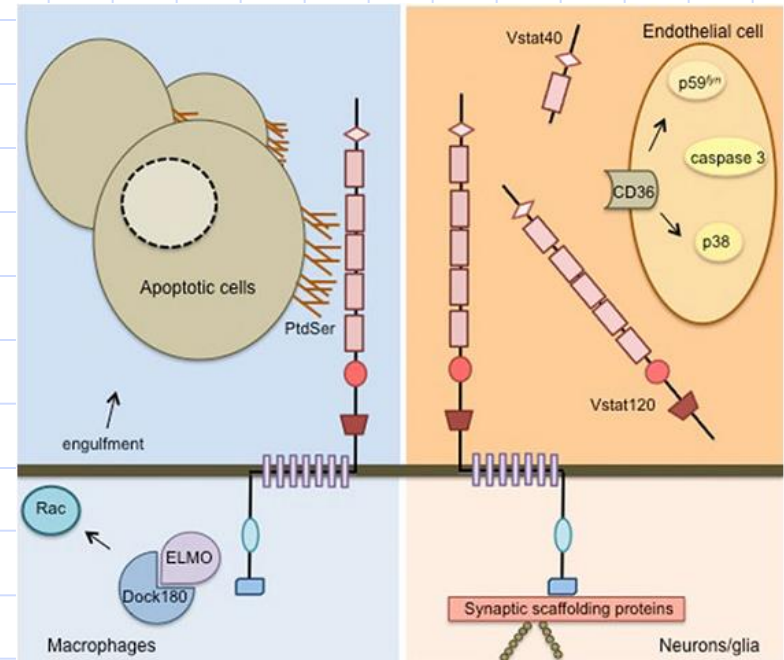
⇒ GPCRs bez známého ligandu (Orphan receptors)

↪ BAI 1-3 (brain angiogenesis inhibitor)

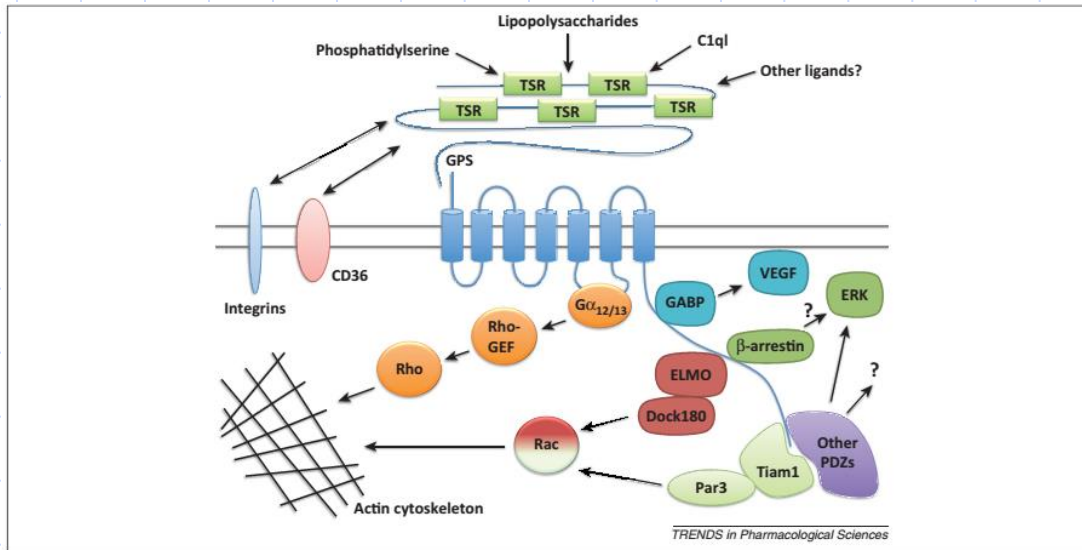
- vysoká exprese v mozku

- inhibice angiogeneze, tvorby tumorů,
fagocytóza apoptotických buněk,
synaptogeneze, tvorba dendritických
trnů

- autoproteolýza N-konce – GPS (GPCR
proteolytic site) – BAI 1- vasculostatin
120 – N-konec se váže na CD36 –
apoptotická signalizace

Cork S., J Mol Med (2011)

TRENDS in Pharmacological Sciences

↪ **ovlinění dendritických trnů**
- schizofrenie, Parkinson
(striatum), závislost, Fragile X
syndrome

⇒ plynné mediátory

- žádná zásoba, volná difuze přes buněčnou membránu

⇒ NO

- syntéza z L-argininu – NOS – v celé CNS (kortex, hipokampus, striatum, mozeček) – aktivována Ca influxem – nutný kalmodulin
- imunitní odpověď, vasodilatace (aktivace guanylát cyklázy – defosforylace myosinu), periferní NS i CNS (aktivace GC, kovalentní modifikace proteinů, uvolnění neurotransmiterů)
- neurotoxický peroxinitrát (po aktivaci NMDA R), poškození DNA-deaminace bazí

⇒ CO

- syntéza z hemu – hem oxygenáza
- hipokampus, mozeček, čichové neurony
- aktivace GC

The end

Konec

Son

Rampung

Slutten

El fin

Koniec

Fim

Hasof

Fine

Die Ende

Sfarsit

конѐц

終了

Salesai

La fin